

Yaratıcılık Endekslerinin Kıyaslanması ve Değerlendirilmesi*

Ülkühan Bike ESEN¹, Şükran SİRKINTIOĞLU YILDIRIM²

Geliş tarihi: 7 Şubat 2018 Kabul tarihi: 6 Eylül 2018

Özet

Yaratıcılığın ekonomik büyüme üzerindeki rolünün anlaşılmasıyla, yaratıcı ekonomi dikkat çeken bir konu haline gelmiştir ve ülkelerin politikalarında, stratejilerinde ve siyasi gündemlerinde yer almaya başlamıştır. Yaratıcı ekonomi, kısaca “yaratıcılığın temel girdi olarak kullanıldığı endüstrilerden oluşan bir ekonomi” şeklinde tanımlanabilir. Bir bölgedeki yaratıcı ekonominin etkililiğini ölçmek için de “yaratıcılık endeksi” adı verilen endeksler kullanılmaktadır. Bu endeksler, genel olarak, yetenek, teknoloji ve tolerans göstergelerinden oluşsa da, bölgesel ve ülkesel farklılıklar göstermektedir. Küresel Yaratıcılık Endeksi (The Global Creativity Index) ve Avrupa Yaratıcılık Endeksi (The European Creativity Index) bu endekslerin en çok bilinenleridir. Bu çalışmada da mevcut yaratıcılık endekslerinin girdi ve çıktı faktörleri altında belirlenen göstergeler çerçevesinde karşılaştırılması, endekslerin ortak özelliklerinin, zayıf ve güçlü yönlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yaratıcılık, yaratıcılık endeksleri, ekonomik büyüme.

JEL sınıflaması: A11, O3, O34, O32

Comparison and Evaluatoin of Creativity Indexes

Abstract

With the understanding of the creativity's role on economic growth, the creative economy has become an important topic and has begun to take place in countries' policies, strategies and political agendas. The creative economy can be defined as “an economy consisting of the industries in which creativity is used as the basic input”. In order to measure the effectiveness of the creative economy in a region, various tools called "creativity index" are used. These indices are, in general, competence, technology and tolerance. Although it is composed of indicators, it shows regional and country differences. The Global Creativity Index and The European Creativity Index are the best known of these indexes. Purpose of this study; the comparison of the existing creativity indexes on the basis of the indicators determined under the input and output factors, the determination of common features and the weak and strong aspects of the indexes.

Keywords: Creativity, creativity index, economic growth.

JEL classification: A11, O3, O34, O32

* Bu çalışma, 7-9 Eylül 2017 tarihleri arasında, Bülent Ecevit Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ Dr., Atılım Üniversitesi, ulkuhanbike@yahoo.com ORCID ID: 0000-0002-0967-2140

² Dr. Öğr. Ü., Kastamonu Üniversitesi, ssirkintioğlu@kastamonu.edu.tr ORCID ID: 0000-0002--3578-4074

1. Giriş

1950 yılında, Amerika Psikoloji Derneği Başkanı olan J. P. Guilford, bulunduğu yüzyıl için yapmış olduğu literatür taramasında 121.000 çalışmadan sadece 186'sının yaratıcılık, hayal gücü ve bu konulara yakın olan konuları içerdiğini tespit etmiştir. Yaratıcılığın araştırılmasının büyük bir eksiklik olduğunu vurguladığı konuşmasından sonra ise, eğitim ve bilginin depolanması alanlarında yaratıcılık ile ilgili çalışmaların arttığı gözlemlenmiştir (Rhodes, 1961: 305-306).

Yaratıcılık, elle tutulamayan, az veya çok her insanda bulunan bir kaynaktır ve bireyleri, işletmeleri ve bölgeleri benzersiz yapan bir olgudur. Aynı zamanda sorunlara yenilikçi çözümler bulma, yeni ürün veya süreçler oluşturma ve böylece ekonomik değer yaratmaya katkıda bulunma kapasitesidir (Bowen vd., 2006: 1). Literatürde, yaratıcılık kavramı ile ilgili genel kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır. Kavram, genellikle “yaratıcı endüstriler”, “kültür endüstrileri”, “inovasyon” gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Csikszentmihályi’ye (1999) göre yaratıcılık, özgün ve faydalı olan bir şey üretme sürecidir. Yaratıcılığa ilişkin ilk ekonomik yaklaşım, Schumpeter (1942) tarafından "yaratıcı yıkım" kavramının kullanılmasıyla başlamıştır. Yaratıcı yıkım, bir ürünün, gerçekliğin veya düzenin yıkılmasıyla ortaya çıkan yenilik sürecidir.

Yaratıcılık ve yaratıcılığın ekonomik gelişme üzerindeki etkisi hem akademik hem de siyasal kurumlar tarafından çok fazla tartışmanın ve araştırmanın konusu olmuştur. Birçok çalışmada yaratıcılığın bölgesel ve ulusal düzeyde ekonomik büyüme ve gelişme için önemli bir itici güç olduğu vurgulanmaktadır (UNCTAD, 2013; KEA, 2006). Yaratıcılık, günümüzde küresel dünyanın yeni para birimi olarak görülmektedir. Yakın geçmişe kadar, başarıya ulaşmanın yolu yeni teknolojilerin nasıl kullanılacağına, bütünleştirileceğinin ve çalıştırılacağına öğrenilmesiydi. Globalleşen dünyada yeni fikirler üretme ve bu fikirleri yeniliğe dönüştürme becerisi kişisel ve toplumsal olarak başarılı olmanın anahtarı olarak görülmektedir. Yaratıcılığın ekonomik büyüme üzerindeki rolünün anlaşılmasıyla birlikte, yaratıcı ekonomiler dikkat çeken bir konu haline gelmiştir ve ülkelerin politikalarında, stratejilerinde ve siyasi gündemlerinde kendine yer bulmuştur. Böylece, şehirlerin, ülkelerin ve bölgelerin yaratıcılık düzeylerini belirlemek amacıyla “yaratıcılık endeksleri” geliştirilmeye başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı da, mevcut yaratıcılık endekslerinin girdi ve çıktı faktörleri altında belirlenen göstergeler çerçevesinde karşılaştırılması, endekslerin ortak yönlerinin, zayıflıklarının ve güçlü yönlerinin belirlenmesidir.

2. Yaratıcılık Endekslerinin Ortaya Çıkışı

Yaratıcılığın ölçülmesi, inovasyonun ölçülmesi kadar zordur. İnovasyon, Eurostat tarafından ölçülen, bilim ve mühendislik mezunlarının sayısı, araştırma-geliştirme harcamaları, bilgi iletişim teknolojilerindeki girişim sermayesi harcamaları, patent başvuruları vb. göstergeleri içeren verilere dayanmaktadır. Ancak Avrupa ve ulusal istatistik kurumları tarafından toplanan, sanat öğrencilerinin sayısı, filmler için yapılan harcamalar, oyun geliştirme veya müzik kaydı yapan şirketlerin yeni sanatçılar geliştirmek amacıyla yaptığı harcamalar gibi yaratıcılığın rolü hakkındaki veriler daha az detaya sahip olmaktadır. Bu durum, ülkelerin yaratıcılıklarının ölçülmesi önündeki engellerden biridir. İnovasyonu ve ulusal rekabet edebilirliği ölçmek için endeksler geliştirilmiş fakat yaratıcılığı ölçmek için uluslararası alanda kabul görmüş bir endeks henüz geliştirilmemiştir. Bununla birlikte, son yıllarda araştırmacılar, yaratıcılığı ölçmek ve ülkeleri yaratıcılık performanslarına göre derecelendirmek için puanlama sistemleri kurmaya çalışmaktadır (KEA, 2006: 42).

Yaratıcılık endeksi, bir bölgenin, şehrin veya bir toplumun yaratıcılığının ve yaratıcılığının artmasını destekleyen faktörlerin belirlenmesine imkan sağlayan istatistiksel bir ölçümdür. Yaratıcılık endeksleri sadece yaratıcılığın ekonomik sonuçlarını ölçmemekte aynı zamanda, yaratıcı faaliyetlerin sürdürülmesini ve bu faaliyetlerin artmasına katkı sağlayan faktörlerin görece gücünü göstermektedir. Yaratıcılık Endeksi, Richard Florida tarafından geliştirilen "Yaratıcı Sermaye Teorisi" ve insan, sosyal ve kültürel sermayeden türetilen kavramsal çerçeveler de dâhil olmak üzere çeşitli teorik temeller üzerine kuruludur.

Yaratıcılığın önemi konusunda artan farkındalık ile yaratıcılığı değerlendirmek için kullanılacak göstergelere de talep artırmıştır. Bu nedenden dolayı, son on yılda birçok yaratıcılık endeksi geliştirilmiştir. Yaratıcılık endeksi talepleri, yaratıcılığın ekonomik etkisini ve siyasi kararların etkinliğini ölçmek amacıyla politika yapımcılar ve yöneticilerden gelmiştir. Bununla birlikte, dünya genelinde yaygın olarak kabul gören ve kullanılan bir endeks bulunmamaktadır.

3. Yaratıcılık Endeksleri

Yaratıcılığın öneminin sistematik olarak değerlendirebilmek için şehirlerin ve ülkelerin yaratıcılıkları, çeşitli göstergelerin bir araya getirildiği endekslerle ölçülmektedir. Bu çalışmada, hâlihazırda sayıları yirmiyi bulan yaratıcılık endekslerinden en yaygın şekilde kullanılan ve en çok bilinen altı tanesi incelenmiştir. Bu endeksler: Florida'nın Yaratıcı Şehirler Endeksi, Avrupa Yaratıcılık Endeksi, Hong Kong Yaratıcılık Endeksi, Küresel Yaratıcılık Endeksi, Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi ve Yaratıcı Topluluklar Endeksi'dir.

3.1. Florida'nın Yaratıcı Şehirler Endeksi

Florida (2003:6), geleneksel görüşe göre, ekonomik büyümenin bölgesel olduğu -belirli bölgeler, şehirler ve hatta muhitler/mahalleler tarafından yönlendirildiği ve yayıldığı- düşüncesinin kabul gördüğünü ifade etmiştir. Bu görüşe göre, yerlerin/mekanların büyüme sebebi, ulaşım rotaları üzerinde konuşlanmaları veya firmaların o bölgeye yerleşmesini sağlayacak doğal kaynaklara sahip olmalarıdır. Bu da, bir yerin ekonomik öneminin orada iş/ticaret yapılabilmesi ile bağlantılı olduğu anlamına gelmektedir. Beşeri Sermaye Teorisi ise, bölgesel büyümede o bölgenin sahip olduğu yüksek eğitilmiş ve üretici insanların varlığının önemi üzerinde durmaktadır. Florida (2003) da, Beşeri Sermaye Teorisi'ne yaratıcılığı ekleyerek, kendisinin Yaratıcı Sermaye Teorisi'ni benimsediğini belirtmiş, yaratıcı insanların ekonomik büyümeyi güçlendirdiğini ve bu insanların yenilikçi, çeşitliliğe sahip ve hoşgörülü yerleri tercih ettiğini vurgulamıştır.

Florida'ya göre (2003:7-8) şehirler, altyapı veya endüstriyel yerleşim yerleri oluşturmaya yoğunlaşmak yerine, yetenekli insanları kendisine çekmeye odaklanmalıdır, çünkü yüksek oranda yetenekli insana sahip olan yerler daha hızlı büyüyecek ve yeteneği cezbetmede de daha başarılı olacaktır. Yetenekli insanların oluşturacağı bu grup "Yaratıcı Sınıf"³ olarak adlandırılmıştır. Stadyumlar, alışveriş merkezleri, eğlence ve turizm merkezleri gibi alanlar yaratıcı sınıf içindeki çoğu insanı cezbetmede yetersiz kalmaktadır. Yaratıcı sınıf, çok sayıda yüksek kaliteli tecrübe yaşayabilecekleri, her türlü farklılığa açık, kendilerini yaratıcı insanlar olarak kabul ettirme fırsatı bulabilecekleri toplulukları tercih etmektedir. Dolayısıyla, yaratıcı sınıfın üyeleri üç önemli faktörün var olduğu yerleri tercih edeceklerdir: Tolerans (tolerance), yetenek (talent) ve teknoloji (technology), 3T. *Tolerans*, bütün etnik kökenleri, ırkları, sosyal sınıfları kapsama ve açık olma; *yetenek*, üniversite mezuniyeti ve üstü nüfus; *teknoloji ise*, bir bölgedeki hem yenilik hem de yüksek teknoloji konsantrasyonu olarak tanımlanmaktadır (Florida, 2003: 9).

---

³ Yaratıcı sınıfın ayırtedici özelliği, grup üyelerinin anlamlı yeni formlar yaratmak olan işlerle meşgul olmalarıdır. Yaratıcı sınıf süper yaratıcı çekirdek (super-creative core) ve yaratıcı profesyonellerden oluşmaktadır. Süper yaratıcı çekirdekte, kolaylıkla aktarılabilir ve genel olarak faydalı yeni formlar veya tasarımlar üreten, bilim adamları, mühendisler, üniversite profesörleri, şairler, yazarlar, editörler, sanatçılar, mimarlar, sporcular, medya ve eğlence sektörü çalışanları yer almaktadır. Yaratıcı profesyoneller ise, yaratıcı problem çözme ile meşgul olan, yüksek teknoloji, finans, hukuk, sağlık ve iş yönetimi gibi bilgi yoğun endüstrilerdeki çalışanları kapsamaktadır.

Tablo 1’de Florida’nın Yaratıcı Şehirler Endeksi’ndeki değişkenler gösterilmektedir.

Tablo 1. Florida’nın Yaratıcı Şehirler Endeksi Değişkenleri

Florida’nın Yaratıcı Şehirler Endeksi		
Teknoloji	Yetenek	Tolerans
Yüksek Teknoloji (Teknoloji ağırlıklı işletmelerin sayısı, yüksek teknolojlili endüstrilerde çalışan kişi sayısı vb.)	Beşeri Sermaye (Üniversite mezunu sayısı, yerel üniversitelerin sıralaması vb.)	Yabancı Doğan (Yabancı doğan nüfus oranı, yabancı uyruklu öğrenci nüfusunun büyüklüğü vb.)
İnovasyon (Patent başvuru sayısı, kişi başına düşen patent sayısı vb.)	Yaratıcı Sınıf (Yaratıcı mesleklerde çalışan kişi sayısı vb.)	Çeşitlilik (Yabancı doğan nüfusun etnik geçmişine dayalı sınıflandırma vb.)
Ar-Ge (Ar-Ge yoğun işlerde çalışan kişi sayısı, kişi başına düşen Ar-Ge harcaması vb.)	-	Gay (Gay nüfusun toplam nüfusa oranı vb.)
-	-	Bohem (Artistik veya avangart faaliyetlerle uğraşan işgücü yoğunluğu vb.)

Yaratıcı şehir kavramı, yaratıcı faaliyetleri olan bir şehrin yatırımcılar için daha cazip olduğu fikrine dayanmaktadır (Kačerauskas, 2015: 95). Florida’nın endeksi de, şehirlerin/bölgelerin yaratıcılığını belirlemede en başarılı ölçeklerden biridir ve birçok çalışmada (Acs & Megyesi, 2009; Hansen vd., 2009; Boschma & Fritsch, 2009; Florida vd., 2010; Kloudova & Stehlikova, 2010; Ström & Nelson, 2010 vb.) kullanılmıştır. Ancak en yaygın kullanılan ölçeklerden biri olması, birçok eleştiri almasına da zemin oluşturmuştur. Yaratıcı Şehir Endeksi, yaratıcı sınıf kavramını ve onun değerini meslekler bazına indirgediği ve belirli bir beceriyi eğitimsel başarının önüne geçirdiği (Markusen, 2006; Pratt, 2008); bölgesel ekonomik gelişimin başarısında sadece yüksek teknolojlili endüstrileri ele aldığı ve aslında yüksek-düşük teknolojlili sektörlerin ayrımının zor olduğu (Kratke, 2010: 840; Kačerauskas, 2015: 95); bohem endeksinde hangi sanatçıların ele alınacağına belirsiz olduğu (Kačerauskas, 2015: 95) gibi eleştirilere maruz kalmıştır. Hatta daha da ileriye giderek, böyle bir sınıfın varlığından şüphe duyduğunu ifade edenler bile olmuştur (Healy, 2002). Tüm bu eleştirilere rağmen, Florida’nın endeksi kendinden sonra geliştirilen çoğu yaratıcılık endeksinde temel olmuştur ve yaygın şekilde kullanılmaya da devam edilmektedir.

3.2. Avrupa Yaratıcılık Endeksi

Avrupa Yaratıcılık Endeksi, Avrupa Komisyonu için yürütülen, yaratıcılığa kültürün katkısı üzerine yapılan bir araştırmanın parçası olarak, yaratıcı endüstriler danışmanlık grubu KEA European Affairs tarafından oluşturulmuştur (Hartley vd., 2012: 33).

Avrupa Yaratıcılık Endeksi, mevcut endekslerin göstergelerini sanat ve kültür ile ilgili bir boyuta genişletmiştir (Correia, 2012: 19). Endekste, Avrupa Birliği'nde yaratıcılığın büyümesine katkıda bulunan çeşitli faktörlerin etkileşimini göstermek ve ölçmek için yeni bir istatistiksel çerçeve oluşturma amaçlanmıştır. Yaratıcılık, yenilikçilik ve ekonomik performansla ilişkin mevcut endekslerden esinlenen endeks; Avrupa'nın yaratıcı ve yenilikçi potansiyelini ölçerken kültürel boyutun göz önüne alınmasını sağlamak için, özellikle sanat ve kültürle ilişkili öğeleri kapsamına almıştır. Yaratıcılığın kültürel boyutu üzerine odaklanmak, sanat okullarında eğitim, kültürel istihdam, kültürel sunum, kültürel katılım, teknoloji, yaratım sürecine düzenleyici ve finansal destek, kültür endüstrilerinin ekonomik katkısı gibi birçoğu diğer indekslere dahil edilmeyen faktörleri de içermek anlamına gelmektedir. Endeks otuz iki faktörden oluşmaktadır ve bu faktörler altı grup altında sınıflanmaktadır:

- Beşeri sermaye,
- Açıklık ve çeşitlilik,
- Teknoloji,
- Kurumsal çevre,
- Sosyal çevre,
- Yaratıcı çıktılar (KEA, 2009: 148-149).

Endeks, birçok yaratıcılık kategorisinin kapsamlı bir tanımını sağlasa da; Avrupa Birliği dışındaki ülkelerin yaratıcılıklarının kıyaslanmasında çok uygun olmadığı eleştirisini almıştır (Kregzdaite, 2016: 3).

3.3. Hong Kong Yaratıcılık Endeksi

Hong Kong Yaratıcılık Endeksi, Hong Kong Özel İdari Bölge Hükümeti İçişleri Bürosu tarafından görevlendirilen, Hong Kong Üniversitesi Kültür Politikaları Araştırma Merkezi tarafından geliştirilmiştir (HKCI, 2004).

Seksen sekiz göstergeden oluşan Hong Kong Yaratıcılık Endeksi, bir toplumda yaratıcılığın çok yönlü tezahürlerini ve yaratıcılığın gelişmesine katkıda bulunan çeşitli faktörlerin etkileşimini gösterme; yaratıcılığı kısıtlayan veya artmasını engelleyen makro sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları değerlendirme ve Asya bölgesindeki bir ekonominin (Hong Kong) yaratıcı canlılığını ölçme amaçlarıyla oluşturulmuştur. Endeks, 5C modeline dayanmaktadır (HKCI, 2004: 8):

- Yaratıcılık çıktıları (creativity outcome-yaratıcı endüstrilerin önemi),
- Yapısal/Kurumsal sermaye (structural/institutional capital-entelektüel mülkiyet, mali teşvikler, teknoloji altyapısı),

- Beşeri sermaye (human capital-özellikle eğitim nitelikleri),
- Sosyal sermaye (social capital-hoşgörü ve çeşitlilik seviyesi dahil),
- Kültürel sermaye (cultural capital).

Endeks, bir bölgenin yaratıcılığının daha eksiksiz ve etkili bir şekilde değerlendirilmesini sağlasa ve göstergelerin kapsamını diğer önemli boyutlara genişletse de, çok sayıdaki göstergenin endeksi karmaşıkleştırdığı, veri toplamayı ve analiz etmeyi zorlaştırdığı ifade edilmiştir (Kregzdaite, 2016: 3).

3.4. Küresel Yaratıcılık Endeksi

Müdürü Richard Florida olan Martin Refah Enstitüsü tarafından geliştirilen Küresel Yaratıcılık Endeksi, gelişmiş ekonomik büyüme ve sürdürülebilir refah için ekonomik kalkınmanın 3T'sine (yetenek, teknoloji ve hoşgörü) dayanan geniş tabanlı bir ölçektir. İki ana bölümden oluşan raporun ilk bölümünde, 3T'nin her biri için ülkeler sıralanmış, daha sonra bu ülke bazlı puanlar sonucunda, genel yaratıcılık sıralaması oluşturulmuştur. İkinci bölümde ise, Küresel Yaratıcılık Endeksi ile ekonomik kalkınma, rekabetçilik ve refahın daha geniş ölçütleri arasındaki bağlantılar incelenmiştir (Florida vd. 2015). Tablo 2'de de görüldüğü üzere, Florida'nın Yaratıcı Şehir Endeksi'nden farkı, bütün değişkenlerin küresel boyutta ele alınması ve ülkelerin yaratıcılık sıralamasının yapılmasıdır.

Tablo 2. Küresel Yaratıcılık Endeksi'nin Değişkenleri

Küresel Yaratıcılık Endeksi		
Teknoloji	Yetenek	Tolerans
Küresel Ar-Ge Yatırımı (GSMH'da Ar-Ge harcamalarının oranı)	Küresel Yaratıcı Sınıf (Bir ülkenin günlük işlerinde yüksek problem çözme düzeyine sahip işgücünün oranı) ⁴	Etnik ve Irksal Azınlıklara Karşı Küresel Tolerans (Etnik ve ırksal azınlıklara karşı toleransa ilişkin anket)
Küresel İnovasyon (Kişi başına düşen patent sayısı)	Küresel Beşeri Sermaye (Yüksek öğrenim sonrası eğitime katılım oranı)	Gey ve Lezbiyenlere Karşı Küresel Tolerans (Gey ve lezbiyenlere karşı toleransa ilişkin anket)
Küresel Araştırmacılar (Milyon kişi başına Ar-Ge yapan profesyonel araştırmacı sayısı)	-	-

⁴ Bilgisayar ve matematik; mimarlık, mühendislik; beşeri ve sosyal bilimler; eğitim, öğretim ve kütüphane bilimi; sanat ve tasarım çalışmaları, eğlence, spor ve medya; yönetim, işletme, finans, hukuk, satış yönetimi ve sağlık alanlarındaki profesyonel ve bilgi yoğun meslekleri içermektedir.

Küresel Yaratıcılık Endeksi ekonomik gelişme, yaşam memnuniyeti ve gelir eşitsizliği ile ilişkili olmasına rağmen, çok az göstergeden (7 gösterge) oluşmaktadır. Endeks, Türkiye'nin de yer aldığı, 139 ülkenin⁵ yaratıcılık düzeylerinin değerlendirilmesinde kullanılsa da, ekonomik etki ve rekabet edebilirliği belirten bileşenlerin yer almaması endeksin eksik yönüdür (Kregzdaite, 2016: 2).

3.5. Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi

Bowen vd. (2006) tarafından geliştirilen, Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi, bir varlığın (örneğin, bir bölgenin) üç temel boyuttaki yaratıcı kapasitesinin veya kabiliyetinin özet bir ölçüsüdür: İnovasyon, Girişimcilik ve Açıklık.

Yaratıcılığın, piyasa fırsatlarına dönüşebilmesinin, yenilik ve girişimcilikle net bir biçimde bağlantılı olduğu açıktır. Yazarlara göre, küreselleşen bir dünyada, birçok bölge ve ülkenin geleneksel sektörlerinde maliyet minimizasyonu veya üretken verimlilik temelinde rekabet edememesi, şirketleri ve hükümetleri, yeni rekabet avantajı kaynakları bulmak için kendi ekonomik stratejilerini yeniden belirlemeye yönlendirmektedir ve bu aşamada girişimci yaratıcılık odak noktası haline gelmektedir. Girişimcilikle gerekli bağlantıya sahip olmayan yenilik, fikirlerin piyasaya aktarılamaması nedeniyle, ekonomik büyüme sağlamayacaktır. Yenilikçilik ve girişimciliğin kombinasyonu, Yaratıcı Ekonomi'ndeki ekonomik büyümenin ana kaynağı olan girişimci yaratıcılık olarak ifade edilen kavramdır. Dolayısıyla, Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi'nin temel göstergeleri, Tablo 3'te de görüldüğü üzere, inovasyon, girişimcilik ve bu ikisinin ortaya çıkmasını sağlayacak ortamı sunan açıklıktır (Bowen vd., 2006). Bu boyutlar oluşturulurken, Florida'nın teorisinden açıkça esinlenilmiştir, ancak bu göstergelere işletme faaliyeti ve BİT altyapısı gibi yeni boyutlar da eklenecek endeks genişletilmiştir.

Tablo 3. Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi'nin Değişkenleri

Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi		
İnovasyon	Girişimcilik	Açıklık
Bilim ve teknolojiadaki insan kaynağı	Yeni kurulmuş şirketler	Yabancı doğan nüfus
Patent	Başarısızlık korkusu (Küresel Girişimcilik Monitörü'nden elde edilmiş.)	Yabancı öğrenci nüfusu
İnternet erişimi	Risk sermayesi	Kentsel nüfus

⁵ 2015 yılında yayınlanan Küresel Yaratıcılık Endeksinde, Türkiye 139 ülke arasında, yetenekte 53., teknolojiye 58. ve toleransda 123. sırada, genel sıralamada ise 88. olarak yer almaktadır.

Endeks, yaratıcılığın genel bir değerlendirmesini yapmak için oldukça sınırlı sayıda gösterge içermektedir (Kregzdaite, 2016: 3).

3.6. Yaratıcı Topluluklar Endeksi

Yaratıcı Topluluklar Endeksi, Silikon Vadisi'nin sanatsal, yaratıcı ve kültürel yaşamı hakkında objektif bir bilgi kaynağı sağlamak amacıyla, Silikon Vadisi'ndeki bir proje kapsamında Silikon Vadisi sakinlerine yapılan anketlerin sonucunda oluşturulmuştur (CCI, 2005).

Yaratıcı Topluluklar Endeksinin göstergeleri dört grupta toplanmaktadır (Correia, 2012: 14):

- Kültürel Kaldıraçlar/Hareket Kolları: Kültürel varlıkların inşa edilmesi ve sanat eğitimi, liderlik, yatırım ve politikalar yoluyla kültürel varlıklarla olan etkileşimin teşvik edilmesi,
- Kültürel Varlıklar: Yaratıcı sektördeki (kar amacı gütmeyen, kamu ve özel) yetenekler, mekânlar ve tesisler ve çevremizin estetik kalitesi de dahil olmak üzere toplulukta mevcut kültürel varlıkların karışımı,
- Kültürel Katılım: Silikon Vadisi sakinlerinin sanat ve kültür faaliyetlerine katılımı,
- Kültürel Çıktılar: Sağlıklı kültürel yaşam, geniş tabanlı yaratıcılık, farklı insanlar arasındaki sosyal bağlılık, Silikon Vadisi'ndeki yaşam kalitesine katkıda bulunma.

Endeks, Silikon Vadisi'nde sanat ve kültürün dinamiklerini etkilemek için çeşitli kollar/kaldıraçlar bulunduğu fikrine dayanmaktadır. Bu kollar çalıştığında (örneğin, yerel bir şehir hükümeti kamu eserlerinin satın alınmasını desteklemek için bir yönetmelik oluşturduğunda) varlıklar üretilir (örneğin, heykeller, çeşmeler veya duvar resimleri). Bu varlıklar, sanat ve kültüre halkın katılımı için bir temel oluşturmaktadır (örneğin, bir alışveriş bölgesinin ortasında bir heykelin tadını çıkarmak). Son olarak, bu katılımın birikmiş sonuçları da, estetik bir şekilde esinlenen bir çevrede yaşamın bir sonucu olarak, komşularla ilişkili olma duygusunun artması veya toplumsal kimlik duygusunun artması gibi ölçülebilir çıktılardır (CCI, 2005: 5).

Endeks, çoğunlukla Silikon Vadisi sakinleriyle yapılan anketler yoluyla, bölgedeki sanat ve kültür hakkında ne düşündüklerini anlamayı amaçlamaktadır, dolayısıyla diğer bölgelerin yaratıcılıkların değerlendirilmesine uygun değildir (Correia, 2012: 23).

4. Yaratıcılık Endekslerinin Karşılaştırılması

Çalışmanın bu bölümünde incelenen yaratıcılık endekslerinin içerdikleri değişkenler bakımından karşılaştırılması yapılmıştır. Endeksler ve içerdikleri ortak değişkenler Tablo 4'te yer almaktadır⁶.

Ele alınan bütün değişkenlerde, yetenek, beşeri sermaye, eğitim; teknoloji, inovasyon, ar-ge ve tolerans, açıklık, çeşitlilik değişkenlerinin yer aldığı görülmektedir. Bu da yetenek, teknoloji ve tolerans göstergelerinin bir şehrin veya bölgenin yaratıcılığının hesaplanmasındaki önemini göstermektedir. Bir şehrin veya bölgenin sahip olduğu insan kaynağının özellikleri, yenilikleri ve teknolojiyi takip etme düzeyi, yaratıcılığın ortaya çıkmasına elverişli ortamı sunabilme derecesi yaratıcılığa giden yoldaki köşe taşlarıdır.

Tablo 4. Yaratıcılık Endeksleri ve Ortak Değişkenleri

Endeksler Göstergeler	FYŞE	AYE	HKYE	KYE	YEKE	YTE
Yetenek, Beşeri Sermaye, Eğitim	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Teknoloji, İnovasyon, Ar-Ge	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Tolerans, Açıklık, Çeşitlilik	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kültür, Turizm		✓	✓			✓
Yönetmelikler, Politikalar, Hükümet		✓	✓			✓
Yaratıcı Çıktılar, Sonuçlar		✓	✓			✓
Kültürel Sermaye, Sosyal Çevre, Katılım		✓	✓			✓
Girişimcilik			✓		✓	
Toplam Gösterge Sayısı	9	32	88	7	9	11

FYE: Florida'nın Yaratıcı Şehirler Endeksi; **AYE:** Avrupa Yaratıcılık Endeksi; **HKYE:** Hong Kong Yaratıcılık Endeksi; **KYE:** Küresel Yaratıcılık Endeksi; **YEKE:** Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi; **YTE:** Yaratıcı Topluluklar Endeksi

Kültür, turizm; yönetmelikler, politikalar, hükümet; yaratıcı çıktılar, sonuçlar; kültürel sermaye, sosyal çevre ve katılım ise en yaygın kullanılan diğer yaratıcılık ölçütleridir. Kültürün devlet politikaları, ulusal kurumlar, iş sistemleri, örgütsel davranış, yönetim kavramları, bireylerin tercihleri, beklentileri, istekleri ve problemlerle başa çıkma yolları (Taylor & Wilson, 2010: 235; Rinne vd., 2013: 92; Williams & McGuire, 2010: 395) üze-

⁶ Tablodaki göstergeler en az iki endekste yer almaktadır.

rindeki yadsınamaz etkisi, yaratıcılığın ölçülmesinde önemli bir değişken olarak yer almasına da temel olmaktadır. Endekslerin her bölgenin kendi yaratıcılığını ölçmeye odaklanması bu denli farklı değişkenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Zaten yaratıcılığın aynı değişkenlerle, tek bir endekisle hesaplanması tek düze olma anlamına gelmektedir ve “yaratıcı” kelimesine aykırıdır (Tomas, 2015: 98).

5. Sonuç

Günümüzde ekonomik gelişmenin yaratıcı çağı yaşanmaktadır. Birçok çalışmaya konu olan yaratıcılık, bölgesel büyümenin ve ekonomik kalkınmanın temeli olarak görülmektedir. Yaratıcılığın artan önemi, değerlendirilmesi için gerekli ölçü ve göstergelere olan talebi de arttırmıştır. Bu talep bölgesel, ülkesel ve küresel yaratıcılık endekslerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Çünkü bu endeksler bir şehrin, bir bölgenin veya bir ülkenin kendi yaratıcılık düzeyinin farkına varmasını sağlamasının yanı sıra, yaratıcı ekonomisinin büyüklüğünü ve başarısını ölçmesine de imkan vermektedir.

Yaratıcılık endeksleri son on yılda geliştirilmeye başlanmış olmasına rağmen, ülke, bölge ve şehir düzeyinde yaratıcılığı ölçmek için oluşturulmuş önemli sayıda endeks vardır. Ancak bu çalışmada en önemli olan ve en yaygın kullanılan altı tanesi ele alınmıştır: Florida'nın Yaratıcı Şehirler Endeksi, Avrupa Yaratıcılık Endeksi, Hong Kong Yaratıcılık Endeksi, Küresel Yaratıcılık Endeksi, Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi ve Yaratıcı Topluluklar Endeksi. Endekslerin incelenmesi sonucunda, yetenek, tolerans ve teknoloji göstergelerinin bütün endekslerde yer aldığı görülmektedir. Yetenek göstergesi genel olarak, bir bölgede yaşayan insanların sahip oldukları eğitim düzeyi, yaratıcı mesleklerde çalışan nüfusun oranı vb. ile belirlenirken; tolerans göstergesinde, bir bölgedeki yabancı doğan sayısı, bölgenin aldığı göç oranı, gay-lezbiyen nüfusun oranı, farklı etnik grupların varlığı vb. dikkate alınmaktadır. Teknoloji göstergesinin hesaplanmasında ise, yüksek teknoloji endüstrilerdeki çalışan sayısı, bu endüstrilerden yapılan ihracat oranı, Ar-Ge yatırımları, patent başvuruları vb. önemli girdilerdir. Bu göstergelerin yanı sıra, kültür, turizm, politikalar, yaratıcı çıktılar ve girişimcilik de yaratıcılık endekslerinde kullanılan diğer göstergelerdir.

Kültür ve turizm, ele alınan altı endeksin sadece üçünde yaratıcılığın hesaplanmasında kullanılmaktadır: Avrupa Yaratıcılık Endeksi, Hong Kong Yaratıcılık Endeksi ve Yaratıcı Topluluklar Endeksi. Oysa ki “Kültür, insanlığın ve onun yaratıcılığının genel ifadesidir” (KEA, 2009: 3). Birey, içinde bulunduğu kültürden etkilenir ve davranışları, iş yapış şekli, tepkileri vb. kültür ile şekillenir (Sargut, 2010: 60). Kültürün yaratıcılık üzerindeki önemli

etkisi⁷, bu değişkenin, aslında bütün endekslerde yer almasını gerekli kılmaktadır. Çünkü kültür, yaratıcılığın hem ortaya çıkma hem de uygulamaya konma sürecini etkileyen temel değişkendir. Bu nedenle, yaratıcılık düzeyinin hesaplanmasında kültür değişkeninin yer almaması büyük bir eksikliklerdir.

Morris vd.nin (1993) de ifade ettiği gibi, girişimcilik; yenilikçilik, risk alma ve yaratıcılık boyutlarından oluşmaktadır ve yaratıcılığın, yenilikçiliğin ve çeşitliliğin teşvik edildiği ortamlarda ortaya çıkmaktadır (Lee vd., 2004: 881). Dolayısıyla, Girişimcilik değişkeni, yaratıcılık sonucunda ortaya çıkan göstergelerdendir. Girişimcilik ve yaratıcılık arasındaki güçlü ilişki, girişimciliğin çıktı değişkeni olarak endekslerde yer almasının önemini arttırmaktadır. Ancak bu değişken, sadece iki endekste (Hong Kong Yaratıcılık Endeksi ve Yaratıcı Ekonominin Kompozit Endeksi) yaratıcılığın hesaplanmasında kullanılmıştır.

Kültür ve Girişimcilik değişkenlerinin aksine, Avrupa Yaratıcılık Endeksi, Hong Kong Yaratıcılık Endeksi ve Yaratıcı Topluluklar Endeksi'nde kullanılan Yönetmelikler, Politikalar, Hükümet değişkeni de, her ne kadar yaratıcılık sürecini hızlandırma özelliği bulursa da, ilk beş değişken arasında yer alacak kadar önemli görülmemektedir.

Açıkçası, bir şehir, bölge veya ülkenin yaratıcılığını belirlemek için sadece yedi veya on değişkenin kullanılması, o yerin yaratıcılık düzeyinin tam olarak ortaya konulması için yeterli değildir. Aynı şekilde, ucundan kıyısından yaratıcılıkla ilişkili olduğu düşünülen her değişkenin endekste kullanılması da değerlendirme sürecini karmaşıklaştırmakta ve zorlaştırmaktadır. Kelime olarak bile, çok çeşitli şekillerde tanımlanan yaratıcılığın hesaplanmasında sınırlı sayıda değişkene veya belirli değişkenlere bağlı kalınmayacağı açıktır. Ancak hangi değişkenler kullanılırsa kullanılsın, kültür ve girişimciliğin de yetenek, tolerans ve teknoloji gibi yaratıcılık endekslerinin değişmez göstergeleri arasında yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca, bu endekslerin, şehirlerin, bölgelerin veya ülkelerin yaratıcılıklarının birbirleriyle kıyaslanmasında değil de, yaratıcılıktaki eksik yönlerinin belirlenmesinde ve bu eksikliklerin giderilmesinde kullanılmaları daha yararlı olacaktır. Dolayısıyla yaratıcı ekonomisini geliştirmek isteyen her şehir, bölge veya ülke kendi yaratıcılığını ortaya çıkartacak değişkenleri belirlemeli, bu göstergelere gereken önemi vermeli ve ne anlama geldiğini de bilmelidir.

---

⁷ Bknz. Hofstede'in kültür boyutları ve yaratıcılık arasındaki ilişkileri inceleyen ve iki değişken arasındaki yakın ilişkiyi ortaya koyan çalışmalardan bazıları: Herbig ve Dunphy, 1998; Everdingen ve Waarts, 2003; Westwood ve Low, 2003; Rinne vd., 2013; Efrat, 2014.

Türkiye’de yaratıcı ekonominin öneminin henüz tam olarak anlaşılammış olması, yaratıcı ekonomisinin değerlendirilebilmesi için endeks geliştirilmesinin önündeki en büyük engeldir. Her ne kadar küresel yaratıcılık endeksinde Türkiye’nin yaratıcılık seviyesi yer alsa da, bütün ülkeler için tek bir ölçek kullanılması ülkelerin sahip oldukları farklılıkların gözardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle, gelecek çalışmalarda, Türkiye’nin ekonomik, kültürel ve politik yapısını dikkate alarak, bir yaratıcılık endeksi önerisi sunulması, hem ülkenin yaratıcı ekonomisine hem de ilgili yazına büyük katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- ACS, Zoltan and Monika MEGYESI; (2009), “Creativity and Industrial Cities: A Case Study of Baltimore”, *Entrepreneurship & Regional Development*, 21(4), pp. 421–439. doi: 10.1080/0898562090320086
- BOSCHMA, Ron and Michael FRITSCH; (2009), “Creative Class and Regional Growth: Empirical Evidence from Seven European Countries”, *Economic Geography*, 85(49), pp. 391-423. doi: 10.1111/j.1944-8287.2009.01048.x
- BOWEN, Harry P., MOESEN, Wim and Leo, SLEUWAEGEN; (2006), “A Composite Index of the Creative Economy With Application to Regional Best Practices”. https://www.researchgate.net/profile/Leo_Sleuwaegen/publication/23646745_A_composite_index_of_the_creative_economy_with_application_to_regional_best_practices/links/55aa107c08aea3d0868052e1/A-composite-index-of-the-creative-economy-with-application-to-regional-best-practices.pdf, 30.03.2017
- CORREIA, Carlos Miguel de Oliveira; (2012), *Creative Indexes: Economic Space Matters?*. Master degree dissertation in Economics, Universidade Do Porto.
- CORREIA, Carlos Miguel and José da Silva COSTA; (2014), “Measuring Creativity in the EU Member States. *Investigaciones Regionales*”, 30, pp. 7-26.
- CSÍKSZENTMIHÁLYI, Mihaly; (1999), *Implications of a Systems Perspective for the Study of Creativity*. In R. J. Sternberg, *Handbook of Creativity*. Cambridge University Press.
- CREATIVE COMMUNITY INDEX-CCI. [Silicon Valley, 2002 and 2005], Inter-university Consortium for Political and Social Research.
- EFRAT, Kalanit, (2014), “The Direct and Indirect Impact of Culture on Innovation”, *Technovation*, 34(1), pp.12–20. doi: 10.1016/j.technovation.2013.08.003
- EVERDINGEN, Yvonne M. van and WAARTS, Eric, (2003), “The Effect of National Culture on the Adoption of Innovations”, *Marketing Letters*, 14(3), pp.217-232. doi: 10.1023/A:102745291
- FLORIDA, Richard; (2003), “Cities and the Creative Class”, *City and Community*, 2(1), pp. 3-19.
- FLORIDA, Richard. (2005), *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.
- FLORIDA, Richard., MELLANDER, Charlotta and Karen KING; (2015), *The Global Creativity Index 2015*. The Martin Prosperity Institute, University of Toronto Rotman School of Management.
- FLORIDA, Richard., MELLANDER, Charlotta and Kevin M. STOLARICK; (2010), “Talent, Technology and Tolerance in Canadian Regional Development”, *The Canadian Geographer*, 54(3), pp. 277–304. doi: 10.1111/j.1541-0064.2009.00293.x

- HANSEN, Høgni Kalsø, ASHEIM, Bjørn and Jan VANG; (2009), The European Creative Class and Regional Development: How Relevant Is Florida's Theory for Europe?. In L., Kong, J. O'Connor, (Eds.), *Creative Economies, Creative Cities: Asian-European Perspectives* Vol. 98, pp.99-120, Springer: GeoJournal Library Series.
- HARTLEY, John, POTTS, Jason, MACDONALD, Trent, ERKUNT, Chris and Carl KUFLEITNER; (2012), The ARC Centre of Excellence for Creative Industries and Innovation (CCI). www.keanet.eu/report/measuringcreativity.pdf , 30.03.2017
- HEALY, Kieran; (2002), "What's New for Culture in the New Economy?", *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 32(2), pp. 86-103. doi: 10.1080/10632920209596967
- HERBIG, Paul and Steve, DUNPHY, (1998), "Culture and Innovation", *Cross Cultural Management: An International Journal*, 5(4), pp.13 – 21. doi: 10.1108/13527609810796844
- HKCI, Hong Kong Creativity Index; (2004), Hong Kong Special Administrative Region Government. A Study on Creativity Index. Erişim Tarihi: 28.03.2017, http://www.hab.gov.hk/file_manager/en/documents/policy_responsibilities/arts_culture_recreation_and_sport/HKCI-InteriReport-printed.pdf
- KAČERAUSKAS, Tomas; (2015), "The Indices of Creative Cities: The Global and Local Aspects". *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 4(1), pp. 95-100.
- KEA European Affairs; (2009), The Impact of Culture on Creativity. A Study prepared for the European Commission. 16.04.2017, <http://www.keanet.eu/docs/impactculturecreativityfull.pdf>
- KEA European Affairs; (2006), The Economy of Culture In Europe. Study prepared for the European Commission. 16.04.2017, http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf
- KLOUDOVA, Jitka and Beata STEHLIKOVA; (2010), "Creativity Index For The Czech Republic in Terms of Regional Similarities and Geographic Location", *Economics and Management*, 15, pp. 100-109.
- KRÄTKE, Stefan; (2010), "Creative Cities and the Rise of the Dealer Class: A Critique of Richard Florida's Approach to Urban Theory", *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(4), pp. 835-853.
- KREGZDAITE, Rusne; (2016), *European Cultural and Creative Industries Index.*, http://www.eventos.uva.es/file_manager/get_paper/6292., 18.08.2017
- LEE, Sam Youl, FLORIDA, Richard and Zoltan, ACS; (2004), "Creativity and Entrepreneurship: A Regional Analysis of New Firm Formation", *Regional Studies*, 38(8), pp.879-891. doi: 10.1080/0034340042000280910
- MARKUSEN, Ann; (2006), "Urban Development and the Politics of a Creative Class: Evidence From a Study of Artists", *Environment and Planning A*, 38, pp. 1921-1940.
- MORRIS, M. H., AVILA, R. A. and J. ALLEN; (1993), "Individualism and the Modern Corporation: Implications for Innovation and Entrepreneurship", *Journal of Management*, 19(3), pp.595-612. doi: 10.1177/014920639301900305
- PRATT, Andy C. (2008). *Creative Cities: The Cultural Industries And The Creative Class.* *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 90 (2), pp. 107–117. doi: 10.1111/j.1468-0467.2008.00281.x

- RINNE, Tiffany, STEEL, G. Daniel and John FAIRWEATHER; (2013), “The Role of Hofstede’s Individualism in National-Level Creativity”, *Creativity Research Journal*, 25(1), pp.129-136. doi: 10.1080/10400419.2013.752293
- RHODES, Mel; (1961), “An Analysis of Creativity”, *The Phi Delta Kappan*, 42(7), pp. 305-310.
- SARGUT, Selami, (2010), *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*, İmge Kitabevi, Ankara.
- SCHUMPETER, Joseph; (1942), *Capitalism, Socialism and Democracy*. New English Weekly.
- STROM, Patrick and Ross NELSON; (2010), “Dynamic Regional Competitiveness in The Creative Economy: Can Peripheral Communities Have A Place?”, *The Service Industries Journal*, 30(4), pp. 497–511. doi: 10.1080/02642060903067555
- TAYLOR, Mark Z. And Sean WILSON; (2010), “Does Culture Still Matter?: The Effects of Individualism on National Innovation Rates”, *Journal of Business Venturing*, 27(2), pp. 234–247. doi: 10.1016/j.jbusvent.2010.10.001
- UNCTAD; (2013), *Creative Economy Report 2013*. Geneva: United Nations.
- WESTWOOD, Robert and David R. LOW, (2003), “The Multicultural Muse: Culture, Creativity and Innovation”, No.2, pp.235-259. doi: 10.1177/14705958030032006
- WILLIAMS, Leslie K. and Stephen J. MCGUIRE; (2010), “Economic Creativity and Innovation Implementation: The Entrepreneurial Drivers of Growth? Evidence from 63 Countries”, *Small Business Economics*, 34, pp. 391-412.

